

## Työllisyyskysymyksen monet näkökulmat

■ *Jouko Kajanoja (toim.) Työllisyyskysymys. Helsinki: Into Kustannus Oy. 2018. 430 s.*

*Työllisyyskysymys* on artikkelikokoelma, joka pyrkii käsittelemään työllisyyteen liittyvien kysymysten monia ulottavuuksia. Kirjassa tarkastellaan niin makro- kuin mikrotason ilmiöitä, joita tarkastellaan niin teoreettisista kuin konkreettisista näkökulmista käsin. Useissa artikkeleissa annetaan tilaa myös historialliselle kontekstille, lähinnä Suomen työllisyyspolitiikan kehitykselle. Teoksen toimittaja on löytänyt sekä akateemiselta että käytännön kentältä yhteensä 25 toimijaa, jotka ovat kirjoittaneet pyrkimyksistä ”hoitaa työllisyyskysymystä”. Kirjan rakenne on hyvin selkeä ja looginen. Siinä käsitellään työn markkinoiden, kannustamisen, työttömyyden kustannusten, työvoimapolitiikan mallien ja uuden työvoimapolitiikan elementtejä. Artikkeleiden lomassa on erilaisia tietolaatikoita, jotka antavat ytimekkäästi tietoa eri ilmiöistä, kuten palkkatuen työllisyysvaikutuksista sekä työttömyyden kustannuksista julkiselle sektorille. Kirjan suurin ansio on, että se antaa yleistajuisen katsauksen Suomessa tehdystä työvoimapolitiikasta sekä työvoimapolitiikan piirissä tehdyistä kokeiluista ja kokeilukulttuurista (esim. Paltamon malli ja kuntakokeilu). Suomessa työvoimapolitiikan alalla on toteutettu runsaasti projekteja ja kokeiluja, joten on hyvä, että tämä tieto on koottu yhteen teokseen. Yleistajuisuuden ja ruohonjuuritason tiedon vuoksi kirja sopii hyvin myös oppikirjaksi.

Kirjan ensimmäinen osio keskittyy siihen, miten työttömyys nähdään talousteorioissa. Vaikka tämä on aihe, josta on kirjoitettu kokonaisia kirjoja, sekä Ahokkaan, Alajan ja

Eskelisen artikkelissa, että Kianderin artikkelissa nostetaan esiin talousteorioiden käsitys työttömyydestä niin neoklassisissa kuin jälkikeynesiläisissä teorioissa. Näiden erojen esiin nostaminen on tärkeää, sillä politiikan puhe rakenteellisesta työttömyydestä pohjautuu usein uusklassiseen talousteoriaan. Näissä luvuissa, kuten myös Ervastin luvussa, kritisoidaan niin sanottua NAIRU:n käsitettä, jonka avulla yritetään osoittaa, milloin työttömyys on rakenteellista. Käsitteellä tarkoitetaan makrotalouden teoriassa alhaisinta työttömyysastetta, joka voidaan saavuttaa ilman, että inflaatio kiihtyy. Tämä käsite uudelleenmäärittä ymmärrystä täystyöllisyydestä, koska työttömyys ei enää liittynyt vain tarjolla oleviin työpaikkoihin. Kuten tämän osion kirjoittajat osoittavat, NAIRU:n käsite on sekä empiirisesti että teoreettisesti ongelmallinen. Uusklassista taloustiedettä kritisoidaan myös ylipäätään työttömyyden käsityksestään.

Aktiivinen työmarkkinapolitiikka (ATP) on ensimmäisen osion viimeisten artikkeleiden aihe. Matti Sihto käsittelee sitä suhteessa Suomen talouspolitiikkaan ja talousteorioihin. Artikkelissa on paljon yksityiskohtia ja ajatuksia ATP:sta, mutta keskeinen tavoite ehkä jää hieman piiloon, ja artikkeli olisi tarvinnut kriittisemmän näkökulman esimerkiksi OECD:n rooliin. Kirjan ainoassa referoidussa artikkelissa Näätänen käsittelee meta-analyyssissa globalisaation vaikutusta ATP:an. Keskeisenä ajatuksena on tarkastella erilaisen tekijöiden vaikutusta ATP:n menojen kehitykseen.

Kirjan toinen osio käsittelee kannustimia. Tämä on nähdäkseni kirjan tärkein anti ajankohtaiseen keskusteluun työttömyydes-

tä, koska artikkelit avaavat yksityisyyskohtaisesti sitä, millaisia vaikutuksia kannustimilla on työttömän käyttäytymiseen. Honkasen artikkeli on erinomainen, sillä se tekee selväksi, että kannustinongelma on vaikea ratkaista, koska se riippuu aina pitkälti työttömän tilanteesta. Myös kannustinongelmassa nähdään talousteoreettiset oletukset ihmisen käyttäytymisestä ja työn kysynnästä. Tämä on teema, joka toistuu myös Ervastin artikkelissa. Hän kirjoittaa hyvin kriittisesti taloustieteen eri oletuksista työttömistä ja työttömien motivaatiosta. Hän nostaa esiin, että kannustinpolitiikassa katsotaan liian paljon rakenteellisia tekijöitä, kuten työlainsäädäntöä ja palkkojen määräysjärjestelmää. Ervastin mukaan päätöksentekoon pitää ottaa paljon enemmän mukaan tutkimusta työttömän elämäntilanteesta ja työllistettävyydestä. Kanasen artikkelissa nostetaan esiin ihmisten luovuus. Raikkaassa analyysissään hän tulee johtopäätökseen, että uusklassisen taloustieteen politiikkasuositusten mukaan Suomessa on nyt työvoimapolitiikka, jossa ei enää uskota ihmisten omiin haluihin ja kykyihin tehdä työtä. Kirja ei analysoi viimeisimpiä käännteitä, mutta Kanasen johtopäätös resonoi vahvasti aktiivimallin lähtökohtien kanssa.

Teoksen kolmannessa osiossa puhutaan työttömyyden kustannuksista. Tämän osion tärkein anti on, että kirjoittajat tarjoavat rikkaan katsauksen politiikasta, joka liittyy työkyvyttömyyteen ja vammaisuuteen (mm. Pakarisen artikkelit). Tiainen puolestaan pyrkii vastaamaan vaikeaan kysymykseen siitä, mitkä ovat työttömyyden kustannukset valtiolle ja miten voidaan varmistaa, että työvoimaa käytetään tehokkaasti.

Kirjan neljäs osio on teoksen pisin, ja siinä käsitellään työvoimapolitiikan malleja. Tiainen tarjoaa osiossa ansiokkaan katsauksen Suomen työvoimapolitiikan historiaan. Arnkil ja Spangar puolestaan kirjoittavat työvoimapaalvelujen kokonaiskuvasta, vertaillen Suomen mallia eri maiden malleihin. Heidän artikkelissaan nostetaan esiin muiden maiden ongelmia ja hyviä kokemuksia, mutta Suomen

osalta näkökulma olisi voinut olla nimenomaan käytännön tasolta katsottuna kriittisempi tai analyttisempi. Osion muut luvut käsittelevät hyvin erilaisia kokeiluja, kuten Ruotsin Samhall AB osatyökykyisten työllistämiprojektia, Suomen kuntakokeilua, työpankkia ja Paltamon kokeilua.

Kirjan viimeinen osio käsittelee työvoimapolitiikan tulevaisuutta. Jakonen kirjoittaa työn muutoksesta ja siitä, millaisena se näyttäytyy tilastojen valossa. Hänen artikkelinsa on ainoa, joka johdonmukaisemmin ottaa sukupuolen ja maahanmuuttoteeman mukaan analyysiin. Osion muut luvut käsittelevät vaihtoehtoja tilanteeseen, jossa ”työ loppuu” – joko automatisaation takia tai koska ”markkinat” eivät tarjoa siihen tarpeeksi kannustimia (kuten hoivatyöhön). Ratkaisuehdotetaan 1) työtakuuta, joka perustuu australialaisten taloustieteilijöiden projektiin, 2) kansalaistyötä, joka perustuu tarpeeseen tehdä työtä, joka jää usein tekemättä, mutta on yhteiskunnallisesti kuitenkin hyvin arvokasta ja 3) perustuloa, jonka kokeileminen Suomessa ja muualakin on jo alkanut. Nämä ratkaisut ovat kaikki utopistisia siinä mielessä, ettei voida tietää, toimivatko ne vai eivät. Ne ovat kaikki reaktioita vallitsevaan talousjärjestelmään ja teknologiseen kehitykseen. Teoksen artikkelit osoittavat, että tämänhetkinen talousjärjestelmä ei automaattisesti luo niitä työpaikkoja, joita yhteiskunta tarvitsee.

Kokonaisuudessaan kirja on arvokas lisäys työllisyyttä käsittelevään kirjallisuuteen. Kirjassa on kuitenkin myös heikkouksia. Kaikki artikkelit eivät ole yhtä analyttisiä ja muutama teema, kuten Suomen työmarkkinoiden sukupuolittuneisuus, maahanmuutto ja se, mistä työpaikat syntyvät, jäävät teoksessa vähälle huomiolle. Nyt teoksessa on ikään kuin kuilun ensimmäisen osan (työmarkkinat) ja muiden osien välissä. Työllisyyskysymystä voidaan kuitenkin ratkaista myös työpaikkojen luomisella. Jotkut artikkelit viittaavat siihen, että työttömiä on olemassa enemmän kuin työpaikkoja, mutta tätä teemaa ei kuitenkaan sinänsä käsitellä. Lukijalle voikin jäädä vaiku-

telma, että työllisyyspolitiikka on ainoa tapa ratkaista työllisyyskysymys. Maahanmuutto ja sukupuoli mainitaan silloin tällöin, mutta niitä ei myöskään sen enempää käsitellä suoraan, Jakosen artikkelia lukuun ottamatta. Toimitetussa teoksessa tila on tietenkin rajallinen, mutta nämä teemat ovat sen verran tärkeitä, että niitä olisi pitänyt käsitellä erikseen. Maahanmuuttajien työmarkkinat, työllistäminen ja urapolut ovat usein hyvin erilaisia kuin kantaväestön, koska heillä on kanta-

väestöön verrattuna erilaisia tarpeita ja kokemuksia. Samoin naisten työmarkkina-asemaa sekä esimerkiksi tietoa äitiyden vaikutuksista työuriin olisi voitu tuoda esiin. Yllättäen myöskään ammattiliitoista tai työmarkkinasuhteista ei kirjoiteta kovinkaan paljoa. Näistä puutteista huolimatta *Työllisyyskysymys* on helppolukuinen kirja, joka varmasti herättää lukijoissa lisää kysymyksiä.

*Paul Jonker-Hoffrén*